

پیشگفتار

ضرورت تألیف

کتابی که پیش روی دانشجویان و دانشگاهیان گرامی است، نخستین دستور زبان ارمنی با توضیحات و مطابقیهای دستوری زبان فارسی است که نظام دستور زبان ارمنی را با استفاده از روش آموزشی و با بهره گیری از اصول علم زبان‌شناسی معاصر به شکل جامعی ارائه می‌کند و از سوی سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت) منتشر می‌شود.

زبان ارمنی به لحاظ فراگیری آن، یکی از زبانهای دشوار محسوب می‌شود و آموزش این زبان، به‌خصوص در مراحل مقدماتی، عموماً با تکیه بر آموزش دستور زبان و کتاب آموزشی دانشگاهی که به تحلیل و بررسی دستوری می‌پردازد، انجام می‌گیرد. دستور زبان حاضر، با توجه به نیاز دانشجویان زبان و ادبیات ارمنی دانشگاه اصفهان^۱ در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد ارمنی‌شناسی - مطالعات ارمنستان - (در آینده نزدیک)، دانشجویان رشته زبان‌شناسی برای مطالعات تطبیقی و معلمان مدارس ارامنه تهیه شده است.

این اثر برای چند هزار دانشجوی ایرانی مشغول به تحصیل در دانشگاههای جمهوری ارمنستان نیز تنها کتاب درسی دستور زبان ارمنی با توضیحات فارسی است. بسیاری از دانشجویان، اساتید و پژوهشگران داخل و خارج از کشور برای انجام مطالعات تطبیقی، آموزش و تدریس زبانهای ارمنی و فارسی، به‌علت عدم

۱. طی دهه‌های اخیر، بخش عمده دانشجویان گروه زبان و ادبیات ارمنی دانشگاه اصفهان را فارسی‌زبانان تشکیل می‌دهند. این گروه در سال ۱۳۳۸ تأسیس شده است.

آگاهی و تسلط کامل به شباهتها و تفاوت‌های دستوری این دو زبان و برخی از مسائل مربوط به جایگزینی اصطلاحات و معادلهای دستوری با مشکلات و دشواریهایی مواجه‌اند، این وظیفه مهم را بر عهده گرفته و بخشی از اندوخته یک دهه مطالعه و تحصیل در محضر اساتید داخل و خارج از کشور را به حضور پژوهشگران، زبان‌شناسان، دانشجویان و علاقه‌مندان زبان و ادبیات ارمنی تقدیم می‌کنم.

در این اثر ساختار دستور زبان ارمنی: آواشناسی، واژه‌شناسی و تکواژشناسی (صرف) زبان ارمنی همراه با هم ارزشهای فارسی و انگلیسی اصطلاحات دستوری، مثالها و تمرینها ارائه شده است. به منظور بازدهی مضاعف این اثر قسمتهایی از ادبیات نظم و نثر ارمنی را در بخشهای مربوط به تمرین نکات دستوری در پایان هر فصل آورده‌ایم. مطالب و مباحث کتاب به‌عنوان یک مبحث علمی مورد توجه قرار گرفته‌اند و سعی شده است با تکیه بر نظریه‌های مختلف زبان‌شناسی، تصویر جامع و قانونمندی از نظام دستور زبان ارمنی ارائه شود.

کوشش شده است مطالب کتاب به زبان ساده بیان گردد تا خوانندگانی که دانسته‌های دستوری آنها نسبتاً اندک است نیز بتوانند از آن استفاده کنند. از سوی دیگر تمامی جوانب فرعی مسائل دستوری نیز بررسی و جزئیات لازم ذکر شده است. بر اساس یادداشت تفاهم همکاری علمی، آموزشی و فناوری میان جمهوری اسلامی ایران و جمهوری ارمنستان، گروه زبان و ادبیات ارمنی دانشگاه اصفهان تنها مرجع رسمی دانشگاهی در زمینه برنامه‌های همکاری علمی و آموزشی و فناوری یاد شده است. امید است این اثر کوچک در راستای فرمایشات رهبر معظم و فرزانه انقلاب اسلامی در خصوص رسالت پژوهشی دانشگاهها در سال نوآوری و شکوفایی، به‌منظور توسعه فعالیت‌های علمی - پژوهشی مفید واقع شود و کلیدی برای تحصیل دانش زبان و سرآغازی در جهت توسعه هر چه بیشتر فعالیت‌های علمی پژوهشی و گسترش روابط فرهنگی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری ارمنستان باشد. این مهم بعد از صدها سال حضور خویشاوندان دیرینه ارمنی در کشور جمهوری اسلامی ایران و نزدیک به ۵۰ سال تدریس زبان و ادبیات ارمنی در دانشگاه اصفهان، تاکنون تحقق نیافته بود.

اهمیت آموزشی و پژوهشی

گسترش روابط علمی و فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری ارمنستان^۱ و همسویی منافع دو کشور در دهه‌های اخیر و از سوی دیگر اهمیت منابع و مآخذ ارمنی برای مطالعات و پژوهشهای ایران‌شناسی و شرق‌شناسی، تقاضا برای یادگیری زبان ارمنی را افزایش داده است.

بسیاری از منابع و مآخذ ارمنی، از سده پنجم میلادی، نقش منحصر به فردی را در بازسازی و احیای برخی از جوانب تاریخ ایران، ایران‌شناسی و زبانهای ایرانی ایفا می‌کند.

نیم قرن تدریس زبان و ادبیات ارمنی در دانشگاه اصفهان، توسعه این رشته در سطح کارشناسی ارشد و حضور چند هزار دانشجوی ایرانی مشغول به تحصیل در رشته‌های مختلف دانشگاههای جمهوری ارمنستان ضرورت یادگیری زبان ارمنی را در میان فارسی‌زبانان افزایش داده است.

در سده پنجم میلادی منابع و مآخذ ارزشمندی به صورت تألیف یا ترجمه در زمینه‌های علوم تاریخی، فلسفی، ریاضیات، پزشکی، نجوم و الهیات به وسیله زبان ارمنی قدیم (گرابار) برای آیندگان به میراث باقی مانده است.

زبان ارمنی معاصر به لحاظ نظام آوایی، واژگانی و دستوری خود، در پژوهشهای زبان‌شناسی همواره مورد توجه قرار گرفته است. مطالعه همه‌جانبه زبان ارمنی اهمیت نظری و کاربردی دارد و به آشکار کردن قانونمندیها و آگاهی از گنجینه بی‌پایان این زبان جهت مطالعات و پژوهشهای علم زبان‌شناسی و در مجموع فیلولوژی کمک می‌کند (Չահնկյան Գ., 1964).

بر اساس تألیفات و تحقیقات زبان‌شناسان ایرانی، تاکنون اطلاعات بسیار اندکی

۱. جمهوری ارمنستان با ۲۹ هزار و ۸۰۰ کیلومتر مربع وسعت و با ۳/۷ میلیون نفر جمعیت کوچک‌ترین جمهوری بر جای مانده از اتحاد جماهیر شوروی سابق است. این کشور از شمال با گرجستان، از جنوب با ایران، از شرق با آذربایجان، از غرب با ترکیه و از جنوب غربی با جمهوری خودمختار نخجوان هم‌مرز است. این کشور به لحاظ جغرافیایی محصور در خشکی است و هیچ ارتباطی با آبهای آزاد ندارد.

درباره زبان ارمنی ارائه شده است، در حالی که زبان ارمنی همواره مورد توجه زبان‌شناسان معروف جهان مانند هاینریش هیوبشمان^۱، آنتوان می^۲، یوزف کارست^۳، هراچیا آجاریان^۴ و کتورگک جاهوکیان^۵ بوده است. زبان ارمنی یکی از موضوعهای مهم در پژوهشهای مربوط به زبانهای هند و اروپایی و زبان‌شناسی تاریخی و تطبیقی بوده است. زبان ارمنی در مطالعات مربوط به زبانهای پارتی و میانه ایرانی نیز اهمیت پژوهشی فراوانی دارد. به‌وسیله وام‌واژه‌های^۶ ایرانی در زبان ارمنی، بسیاری از واژه‌های ایرانی که فراموش شده یا در متون پهلوی، پارتی و دیگر زبانهای ایرانی ثبت نشده است، بازسازی و احیا می‌شود. برخی از وام‌واژه‌های ایرانی در زبان ارمنی تنها نمونه موجود برای بازسازی شکل اولیه واژه‌های ایرانی است.

با توجه به اینکه در زبانهای ایرانی قدیم و میانه، واژه‌های کوتاه نوشته نمی‌شدند و برخی از حروف نیز شبیه یکدیگر بودند، وام‌واژه‌های ایرانی موجود در زبان ارمنی برای قرائت صحیح و پی بردن به معنا و مفهوم درست واژه‌های ایرانی نقش کلیدی و مهمی را داراست. تحقیق و پژوهش زبان‌شناختی بر روی این وام‌واژه‌ها به روند واژه‌گزینی معاصر زبان فارسی نیز کمک شایانی خواهد کرد.

امید است که این اثر کوچک برای مطالعات تطبیقی زبانهای هند و اروپایی و پژوهشهای زبان‌شناسی تطبیقی مفید واقع شود.^۷ در پایان از مسئولان، اساتید و کارشناسان محترم سازمان «سمت» که در تمامی مراحل انتشار این کتاب ما را یاری کرده‌اند، صمیمانه تشکر و سپاسگزاری می‌نمایم.

محمد ملک‌محمدی

-
1. Heinrich Hubschmann
 2. Antoine Meillet
 3. Josef Karst
 4. H. Adjarian
 5. G. B. Djahukian
 6. borrowings, loan words
 7. Email: malekm_m@yahoo.com, malekm_m@armn.ui.ac.ir